

ISSN 2310-3353

Қостанай
мемлекеттік
педагогикалық
институтының

ЖАРШЫСЫ

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

№ 2
2022

АБДУЛЛАЕВА, Ж. Б.

**МАТЕМАТИКАДАН БАҚЫЛАУ ТАПСЫРМАЛАРЫН ҚҰРАСТЫРУ МЕН ӨТКІЗУДІҢ
ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Мақала математикадан бақылау тапсырмаларын құрастырудың және өткізудің әдістемелік ерекшеліктерін зерттеуге арналған. Студенттердің білімін тексеру үшін қолданылатын тесттердің мүмкін нұсқалары, сонымен қатар бақылау тапсырмаларын дайындаудағы негізгі құралдар қарастырылады. Математикадан бақылау тапсырмаларын құрастыру және өткізу алгоритмі берілген.

Кілт сөздер: математика, бақылау жұмысы, бақылау тапсырмалары, бақылау жұмысын жүргізу әдістемесі.

АБДУЛЛАЕВА, Ж. Б.

**МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СОСТАВЛЕНИЯ И ПРОВЕДЕНИЯ КОНТРОЛЬНЫХ
ЗАДАНИЙ ПО МАТЕМАТИКЕ**

Статья посвящена изучению методических особенностей составления и проведения контрольных заданий по математике. Рассмотрены возможные варианты контрольных работ, применяемых для проверки знаний учащихся, также основные инструменты при составлении контрольных заданий. Предоставлен алгоритм составления и проведения контрольных заданий по математике.

Ключевые слова: математика, контрольная работа, контрольные задачи, методика проведения контрольных работ.

ӘОЖ 82.0 (574)

Умиртаева, Д.К.

«Туризм» мамандығының 4 курс студенті

Жүмекенова, Д.Е.

Дене шынықтыру және спорт теориясы мен практикасы кафедрасының аға оқытушысы, география магистрі

А.Байтұрсынов атындағы ҚӨУ

Қостанай, Қазақстан

**ҚОСТАНАЙ ҚАЛАСЫНЫҢ ҚОНАҚ ҮЙ-МЕЙРАМХАНА КЕШЕНДЕРІНДЕГІ
ЕКІ ТІЛДІ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕР ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН ТАЛДАУ**

Түйін

Мақалада қостілділік туристік индустрияны дамыту тұрғысынан әлеуметтік-мәдени құбылыс ретінде қарастырылады. Туризм индустриясындағы билингвизмнің рөлі және Қостанай қаласының қонақ үй-мейрамхана кешендері қызметкерлерінің дайындық деңгейі талданады. Билингвизм лингвистикалық тұрғыдан да, психологиялық-педагогикалық жағынан да қарастырылады. Екінші тілді білу, сөзсіз, болашақ кәсіби маман даярлаудың өзекті тілдік компоненті ретінде қарастырылады.

Кілт сөздер: қонақ үй-мейрамхана бизнесі, қонақ үй-мейрамхана кешені, қостілділік, туристік индустрия, кадрларды даярлау.

Қонақжайлылық индустриясы әлеуметтік және жеке қызмет көрсеттеін туризм және демалыс ұйымдарының әртүрлі топтарын қамтид. Туристік қызметтер, оның ішінде қонақ үй қызметі аясындағы қызметтер әлеуметтік-мәдени қызметтерге жатады. Олар заманауи қонақжайлылық қағидаттарына негізделеді, бұл олардың әлмедік туризмді дамытудағы рөлін арттырады, сонымен қатар қонақ үй-мейрамхана қызметтері үшін кадрлар даярлау жүйесінде бегілі бір міндеттер қояды.

Қазіргі таңда қызмет көрсету саласының белсенді дамуы тұтынушылардың сұраныстарын қанағаттандыратын факторлардың артуына әкелуде. Қазіргі уақытта Қазақстанда қызмет көрсету саласындағы қостілділік мәселесі өзекті болып отыр, өйткені қандай да бір қызмет көрсететін кәсіпорындардың көпшілігінде тұтынушының қазақ немесе орыс тілдеріндегі қажеттілігін қанағаттандыратын персоналдың мүлде болмауы немесе жеткіліксіздігі туындауда [1].

Болашақтың табысты туристік бизнесі – бұл тілдерді білуге негізделген бизнес. Бұл туристік өнімдер мен қызметтерді өндіруді, жылжытуды және сатуды ұйымдастырудағы құзыреттілік пен кәсібилік. Билингвизм (lat. Bi – екі, lingua – тіл) – екі тілділік, яғни адамда немесе бүкіл халықта, әдетте, бірінші - ана тілінде және екінші тілде бірге өмір сүру.

Қазіргі көп өлшемді және көп тілді әлемде билингвизмді өте кең таралған құбылыс деп тану керек. Қазіргі уақытта балалардың билингвизмі біздің планетамыздағы балалардың жартысына жуығын қамтитыны белгілі. Бұл үрдіс одан әрі өседі деп болжауға болады. Билингвизм «әртүрлі мәдениеттерді білдіретін адамдардың қарым-қатынасы» ретінде анықталған мәдениетаралық қарым-қатынастың ең жарқын құбылыстарының біріне айналды [2].

Екі тілді ортада елдің және аймақтың ұлттық-мәдени ерекшеліктері айқын көрінеді. Билингвизм әлеуметтік-мәдени ілім ретінде өзінің әлеуетін сауатты пайдалану жағдайында шынайы билингвизмге қол жеткізуге, халықтардың жақындасуына, мәдениет пен тілге, басқа халықтардың салт-дәстүрлеріне кұрмепен қарау дағдыларн дамытуға, интеграция процесінде ортақ міндеттер мен мақсаттарды қалыптастыруға ықпал етеді.

Бүкіл әлемде туристік бизнес үшін кадрлар даярлауға көп көңіл бөлінеді. Себебі туристік бизнес үшін білікті кадрлар мәселесі өте маңызды, өйткені туризмде тұтынушыға ұсынылатын өнім тауар емес, қызмет болып табылады.

Туристік қызметтердің сапасын қамтамасыз ету – қызметтерді көрсететін мамандардың кәсібилілігімен, туристік ресурстарды білумен және олардың сапасымен тікелей байланысты. Тұтынушы осы қызметті ұсынатын менеджердің білімі мен дағдыларына байланысты шешім қабылдайды.

Қонақжайлылық саласы туристке, оның қажеттіліктері мен қалауына тікелей бағытталған. Іскерлік этикетті сақтау, сөйлеу әрекеттері клиенттердің мінез-құлқының қажеттіліктері мен мотивтеріне, қызмет қажеттіліктеріне бағытталуы керек. Алайда қазіргі туристік кеңістік идеалдан алыс. «Клиент дұрыс» қағидасы әрдайым жұмыс істемейді. Клиенттерге қызмет көрсетудің мәдениаралық ерекшеліктеріне назар аудару керек.

Қонақжайлылық дәстүрін қарастыра отырып, біз бұрын қонақжайлылық туралы ғылыми әдебиеттерде көлеңкеде қалған немесе нашар және дұрыс емес жарықтандырылған мәселелерді шешуге тырысамыз.

Қазіргі қонақжайлылық индустриясына келетін болсақ, мұнда туристерге қызмет көрсетудің арнайы және міндетті ережелері жасалған. Клиенттерге қызмет көрсету деңгейі анықталатын стандарттар бар. Бұл ретте халықтың идеяларын, тәжірибесі мен мәдени мұрасын пайдалану туристік бизнесті халықаралық стандарттарға жақындатуға ықпал ететін болады [3].

Мұндай стандарттарға келесі талаптар кіреді: лингвистикалық мәдениет; шет тілін білу; қызметкерлердің сыртқы келбеті; қонақты безендіруге және орналастыруға бөлінген уақыт. Туризм индустриясында, сондай-ақ экономикалық және саяси салаларда мәдениетаралық және халықаралық байланыстар дамуда. Жаңа жерге барған кезде қызуғышылық танытқан туристер мен демалушылар аймақтың, қаланың, өзеннің, таудың және т.б. атаулары туралы сұрақтар қояды.

Қазіргі уақытта туризм бойынша қызметтің түрлі салалары үшін мәтіндерді, аударма кадрларын, экскурсоводтарды дайындау, туристік істің жұмысын әртүрлі халықаралық деңгейлерде ұйымдастыру сияқты аударма процесін зерделеу қажеттілігі сезіледі. Мұның бәрі туризмді дамытудың қазіргі жағдайында жаһандану мен мәдени плюрализмді сақтау, адамдардың ойлары мен іс-әрекеттерінде үйлесімділік пен бірігу арасындағы тепе-теңдікті

табуға мүмкіндік береді. Негізгі коммуникативтік құзыреттілік әскери серіктестермен тікелей байланыс және телефон арқылы сөйлесу үшін, сондай-ақ әріптестермен іскерлік келіссөздерге қатысу және хаттар, жарнамалар, көрме даңғылдары және т.б. мазмұнын аудару үшін қажет [4].

Билингвизм мәселелерін көптеген отандық және шетелдік ғалымдар қарқынды зерттеп жатыр, бірақ «билингвизм» ұғымының анықтамасы мен мазмұны туралы консенсус әлі де жоқ. Көпұлтты Қазақстанда тұлғаны әлеуметтендіру процесі құндылық бағдарларын қалыптастыру, оның ішінде әртүрлі ұлт өкілдерінің әлеуметтік өзара іс-қимылында да жүреді. Көп ұлтты қоғамда екі тілділік-бұл табиғи процесс және жеке тұлғалардың көбеюін қамтиды. Бұл мәселені зерттеген ғалымдар әртүрлі көзқарастарды ұстанды. Мәселен, Кеңес заманында екі тілді шамамен бірдей, екі тілді еркін белсенді меңгеру деп түсінді, тіпті оларды аудармасыз ойлау қабілетіне дейін.

Қазіргі уақытта Қазақстанда этносаралық қарым-қатынас тілі ретінде орыс тілі қолданылады. Қазіргі заман шындығы мынадай, тіпті қазақтардың этностық элитасы басқа этностардың өкілдерін айтпағанда, айтарлықтай дәрежеде орыстандырылған. Қазақтар орыс тілін өте кәсіби қолданады, олар үшін ол ғылыми шығармашылық пен кәсіби қызмет тілі болып қала береді. Орыс тілі бұқаралық коммуникация саласында көш бастап тұр. Республикада хабар таратудың үлкен үлесі орыс тілінде. Ол сондай-ақ мемлекеттік басқару саласында басым: билеуші топтардың өкілдері орыс тілінде сөйлейтіндер болды, оларды ана ретінде жақсы білді [5].

Ғасырлар тоғысында Қазақстанда жаңа тәуелсіз мемлекеттің пайда болуымен және қазақ тіліне мемлекеттік мәртебе берумен байланысты тілдік ахуалдың өзгеруі байқалады. Бұл ретте қазақстандық билингвалды авторлардың заманауи публицистикалық мәтіндері этнотілдік ландшафтты ерекше құбылыс ретінде сипаттауға мүмкіндік берді. Қазақтардың екі тілді де тұрмыстық деңгейде де, шығармашылық тұрғыда да еркін қолдануының көптеген мысалдарын келтіруге болады, ал басқа этнос өкілдерінің қазақ тілін меңгеріп, жетік сөйлегені мысалдар саусақпен санарлық [6].

Қостілділік саясаты болғанымен қазіргі таңда көптеген кәсіпорындарда тек қана орыс тілінде қызмет көрсетіледі. Соның қатарында Қостанай қаласының қонақ үй-мейрамхана кешендерінде де осындай мәселе алдыңғы қатарда тұр.

Жүргізілген зерттеу жұмыстары бойынша қаладағы қонақ үй-мейрамхана кешендеріндегі екітілділік деңгейіне талдау жасалынған болатын. Салыстырмалы талдау нәтижелері төменгі кестеде көрсетілген.

Сызба 1 – Қостанай қаласының қонақ үй-мейрамхана кешендеріндегі екітілділік деңгейі

№	Кәсіпорын атауы	Кәсіпорын түрі	Ашылған күні	Екітілділік деңгейі
1.	«Глория»	Қонақ үй-мейрамхана кешені	31 тамыз 2016 жыл	Төмен (құжаттылық пен қызмет көрсету орыс тілінде жүргізіледі)
2.	«Palazzo»	Қонақ үй-мейрамхана кешені	2017 жыл	Төмен (құжаттылық пен қызмет көрсету орыс тілінде жүргізіледі)
3.	«Tan Tengri»	Қонақ үй-мейрамхана кешені	4 желтоқсан 2021 жыл	Орташа (қызмет көрсету екі тілде, ал құжаттар тек орыс тілінде жүргізіледі)
4.	«Остров»	Қонақ үй-мейрамхана кешені	сәуір 2016 жыл	Орташа (қызмет көрсету екі тілде, ал құжаттар тек орыс тілінде жүргізіледі)

5.	«Фессла»	Қонақ үй-мейрамхана кешені	күз 2016 жыл	Төмен (құжаттылық пен қызмет көрсету орыс тілінде жүргізіледі)
6.	«Медеу»	Қонақ үй-мейрамхана кешені	КСРО ыдырауынан кейін 2016 жылдың маусым айында қайта құрылды	Жоғары
7.	«Алатау»	Қонақ үй-мейрамхана кешені	-	Орташа (қызмет көрсету екі тілде, ал құжаттар тек орыс тілінде жүргізіледі)
9.	«Сәтті»	Қонақ үй-мейрамхана кешені	-	Орташа (қызмет көрсету екі тілде, ал құжаттар тек орыс тілінде жүргізіледі)

Жүргізілген зерттеу жұмыстарының нәтижесі бойынша кәсіпорында екітілді қызметкерлерің тапшы екенін байқауға болады. Бұл туризм саласындағы, қонақ үй индустриясындағы екітілді кадрлардың жеткіліксіздік болуының әсері болып табылады. Сөйлеу әрекеттерін талдай отырып және ана тілдерінің коммуникативті мінез-құлқының ерекшеліктерін атап көрсете отырып, авторлар сөйлеу этикетіне туризм саласындағы қарым-қатынас нормалары мен стереотиптерінің жиынтығы ретінде назар аударады, егер ана тілінде сөйлейтіндер сөйлеу қарым-қатынас ережелерін сақтамаса, туристерге қызмет көрсетудің жоғары деңгейі туралы айту мүмкін емес. Сөйлеу этикеті халықтың мәдениеті мен дәстүрін баса көрсететіндіктен, әр тұтынушының сөйлеу әрекеттеріндегі айырмашылықтарды ескеру қажет, өйткені әр тілде өзіндік қалыптасқан байланыс жүйесі бар.

Қорытындылай келе, тілдік орта әртүрлі жеке мүмкіндіктері, қажеттіліктері мен даму әлеуеті бар адамдар үшін билингвизм арқылы туристік процесті дамытуда маңызды рөл атқарады. Осылайша, туристік индустриядағы билингвизм теориялық және практикалық тұрғыдан шешілуі керек күрделі мәселе болып табылады. Тілдерді зерттеу интегративті, салыстырмалы түрде болуы керек екенін атап өткен жөн.

Әдетте адамдарда екі тіл әртүрлі дәрежеде қалыптасады, өйткені тілдер мен олар ұсынған мәдениеттер әрекетінің екі бірдей әлеуметтік саласы жоқ. Сондықтан туризм саласында екі тілді де еркін меңгеру талабы жоқ. Бұл қоғамның қажеттілігі [7].

Кәсіпорындардағы екітілді мамандардың жеткіліксіздігі немесе тіпті болмауы кадрларды даярлаудағы кәсіби деңгейдің төмендігін көрсетеді. Қазіргі таңда туризм саласында оқитын білім алушылардың көптен бір бөлігі орыс тілінде ғана білім алады, ал қазақ тілінде білім алуға оқу құралдарының тапшылығы кедергі.

Әдебиеттер тізімі

1. Быстров, С. А. Организация гостиничного дела: учебное пособие / С.А. Быстров. – Москва: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2021. – 432 с.
2. Вакуленко, Р. Я. Управление гостиничным предприятием: учебное пособие / Р. Я. Вакуленко, Е. А. Кочкурова. – Москва: Университетская книга; Логос, 2020. – 320 с.
3. Вотинцева, Н. А. Правовое обеспечение гостиничной деятельности: учебное пособие / Н. А. Вотинцева. – Москва: РИОР: ИНФРА-М, 2020. – 299 с.
4. Глазков, В. Н. Методы научных исследований в сфере туризма и гостиничного дела: учебное пособие для вузов / В. Н. Глазков. – Москва: Издательство Юрайт, 2021. – 177 с.
5. Гостиничное дело: словарь / Н.С. Морозова, М.А. Морозов, Т.И. Зворыкина [и др.]; под ред. д-ра экон. наук, проф. Н.С. Морозовой. – Москва: ИНФРА-М, 2020. – 247 с.

6. Никитинский Е.С. Туризм в Казахстане - приоритетная отрасль экономики страны // Международная научно-практическая конференция «Туризм в Казахстане: проблемы и перспективы», Казахский университет международных отношений и мировых языков им. Абылай хана. – 2006 г. – С. 16-19.

7. Худобина О.Ф. Билингвальное образование как междисциплинарный феномен // Известия Волгоградского государственного технического. – 2005. – №4(13). – С. 161-163.

Материал редакцияға түсті: 15.03.2022

УМИРТАЕВА, Д.К., ЖҰМЕКЕНОВА, Д.Е.

АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАБОТЫ ДВУЯЗЫЧНЫХ СОТРУДНИКОВ В ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННЫХ КОМПЛЕКСАХ ГОРОДА КОСТАНАЙ

В статье рассматривается двуязычие как социально-культурный феномен с точки зрения развития туристической индустрии. Анализируется роль билингвизма в индустрии туризма и уровень подготовки сотрудников гостинично-ресторанных комплексов города Костанай. Билингвизм рассматривается как с лингвистической точки зрения, так и с психолого-педагогической стороны. Знание второго языка, несомненно, рассматривается как актуальный языковой компонент подготовки будущего профессионального специалиста.

Ключевые слова: гостиничный-ресторанный бизнес, гостинично-ресторанный комплекс, двуязычие, туристская индустрия, подготовка кадров.

UMIRTAEVA, D.K., ZHUMEKENOVA, D.E.

ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF BILINGUAL EMPLOYEES IN THE HOTEL AND RESTAURANT COMPLEXES OF KOSTANAY

The article considers bilingualism as a socio-cultural phenomenon from the point of view of the development of the tourism industry. The role of bilingualism in the tourism industry and the level of training of employees of hotel and restaurant complexes of Kostanay are analyzed. Bilingualism is considered both from the linguistic point of view and from the psychological and pedagogical side. Knowledge of a second language is undoubtedly considered as an actual language component of the training of a future professional specialist.

Key words: hotel and restaurant business, hotel and restaurant complex, bilingualism, tourism industry, personnel training.

ӘОЖ 811.512.122

Базылханова, А.Т.,

«7М02312» - Шетел филологиясы»
оқу бағдарламысының 2 курс магистранты
Әл-Фараби атындағы
Қазақ Ұлттық университеті,
Алматы, Қазақстан

ДЖОН ФАУЛЗДЫҢ «МАНТИССА» РОМАНЫНДАҒЫ ӘЙЕЛ АРХЕТИПІ

Түйін

Мақалада көрнекті ағылшын постмодернизм жазушысы Джон Фаулздың «Мантисса» романындағы әйел архетипіне талдау жасалады. «Мантисса» романы бір-біріне қабаттаса суреттелген кеңістіктегі образдарға, көптеген халықтар мен дәуірлердің шындықтары мен көркем әдебиеттеріне бағыттайтын дәйексөздер мен мәдени-тарихи аллюзияларға толы интермәтін екені айшықталады. Романға негіз болып отырған архетип ұғымының өзектілігі талданады. Уақыт пен жағдайға бағынбайтын бірнеше образдарға бір мезетте айнала алатын бас кейіпкер Эрато – «Мантисса» романындағы әйел бейнесінің архетипін ашу арқылы